

โครงการคณิตศาสตร์

เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากทรงกลมตัด

โดย

1. เด็กหญิงชญญาวีร์	สว่าง
2. เด็กหญิงณัฏชา	ไกรนที
3. นางสาววิศรา	คูศิริวานิชกร

ครูที่ปรึกษาโครงการ

1. นายเปรมอนันต์	เจือกโวน
2. นางปรารธนา	หยงสตาร์

โรงเรียนสภาราชินี จังหวัดตรัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนประกอบของโครงการคณิตศาสตร์
ประเภทบูรณาการ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เนื่องในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติส่วนภูมิภาค ประจำปี พ.ศ. 2569
ณ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ชื่อผู้จัดทำ เด็กหญิงชญาวีร์ สว่าง
เด็กหญิงณัฏฐา ไกรนที
นางสาววิศรา คูศิริวานิชกร

ชื่อครูที่ปรึกษา นางปรารถนา หยงสตาร์
นายเปรมอนันต์ เจือกโวน์

สถานศึกษา โรงเรียนสมภาราชนี จังหวัดตรัง

บทคัดย่อ

โครงงานคณิตศาสตร์ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากทรงกลมตัด มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด และเปรียบเทียบพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ โดยมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. ครึ่งทรงกลม 2. ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{3}{4}$ ของรัศมีทรงกลม 3. ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{2}{3}$ ของรัศมีทรงกลม และ 4. ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{1}{2}$ ของรัศมีทรงกลม มีการควบคุมความสูงของฝาบรรจุภัณฑ์เท่ากับ $\frac{1}{4}$ ของรัศมีทรงกลม และควบคุมปริมาตรเท่ากับ 300 มิลลิลิตร จากนั้นคำนวณหารัศมีทรงกลม รัศมีฐานของทรงกลมตัด ความสูงของทรงกลมตัด และพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ ใช้โปรแกรม GeoGebra ในการสร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ทั้ง 4 รูปแบบ และใช้ 3D printer สร้างโมเดลบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่มีพื้นที่ผิวน้อยที่สุด

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบที่ 4 ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{1}{2}$ ของรัศมีทรงกลม มีพื้นที่ผิวน้อยที่สุด และรูปแบบที่ 1 ครึ่งทรงกลม มีพื้นที่ผิวมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดลดลงเมื่อความสูงของฝาทรงกลมลดลง

กิตติกรรมประกาศ

โครงการคณิตศาสตร์ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากทรงกลมตัด ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินงานหลายขั้นตอน นับตั้งแต่การศึกษาหาข้อมูล การดำเนินงาน การวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ รวมถึงผลการทดลอง และการจัดทำโครงการเป็นรูปเล่ม จนกระทั่งโครงการนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตลอดระยะเวลาดังกล่าว คณะผู้จัดทำได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำในด้านต่าง ๆ ตลอดจน ได้รับกำลังใจจากบุคคลหลายท่าน คณะผู้จัดทำจึงตระหนักและซาบซึ้งในความกรุณาจากทุกท่าน เป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้ขอขอบคุณทุกท่านดังนี้

ขอขอบพระคุณ คุณครูปรารณา หยงสตาร์ และ คุณครูเปรมอนันต์ เจือกโวัน ครูที่ปรึกษาโครงการ ผู้ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี และครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ทุกท่านรวมถึงเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และให้โอกาสการศึกษาอันมีค่าอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร โรงเรียนสภาราชินี จังหวัดตรังทุกท่านที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินงานศึกษาโครงการในครั้งนี้ คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในการออกแบบสิ่งของต่างๆ และหากมีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้จัดทำขอน้อมรับ และขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์	1
นิยามศัพท์เฉพาะ	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตของการดำเนินงาน	2
ตัวแปรที่ศึกษา	3
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	9
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	18
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	19
บรรณานุกรม	21
ภาคผนวก	22

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	แผนการปฏิบัติงาน
2	องค์ประกอบของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ
3	สัดส่วน ปริมาตร และพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ทรงกลม	4
2 ฝาทรงกลม (Spherical Cap)	5
3 ทรงกลมตัด	6
4 ทฤษฎีบทพีทาโกรัส	7
5 รูปตัดขวาง	7
6 Flowchart วิธีการดำเนินงาน	10
7 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 1	11
8 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 2	12
9 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 3	12
10 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 4	13
11 บรรจุภัณฑ์	15
12 โมเดลบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 4	18

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในทางเรขาคณิตและวิศวกรรมการออกแบบ ทรงกลม (Sphere) ถือเป็นรูปทรงที่มีความสมบูรณ์แบบในด้านสุนทรียภาพ ให้ความรู้สึกที่สมดุลและนุ่มนวล อย่างไรก็ตามในการประยุกต์ใช้เชิงอุตสาหกรรม ทรงกลมมีข้อจำกัดด้านเสถียรภาพเนื่องจากไม่มีพื้นราบสำหรับการตั้งวาง ดังนั้น การใช้หลักการทรงกลมตัด จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหานี้ โดยเป็นการนำระนาบมาตัดส่วนหนึ่งของทรงกลมออก เพื่อสร้างฐานที่มั่นคงของบรรจุภัณฑ์ โดยที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ความโค้งมนที่เป็นจุดเด่นทางด้านทัศนศิลป์เอาไว้ การออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยใช้รูปทรงกลมตัดนั้น จำเป็นต้องอาศัยการคำนวณสัดส่วนทางคณิตศาสตร์ที่แม่นยำ เพื่อควบคุมตัวแปรสำคัญ 2 ประการ คือ ปริมาตร (Volume) และพื้นที่ผิว (Surface Area)

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของสังคมไทย เครื่องปรุงรสถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้อาหารมีรสชาติที่กลมกล่อมมากขึ้น สะท้อนถึงภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารของคนไทยในแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องปรุงประเภทน้ำปลาพริกหรือซีอิ๊วพริก จากประสบการณ์การคลุกคลีกับธุรกิจการผลิตซีอิ๊วของครอบครัว ผู้จัดทำได้สังเกตการใช้งานบรรจุภัณฑ์เครื่องปรุงในบริบทจริง พบว่าบรรจุภัณฑ์เครื่องปรุงส่วนใหญ่ที่ใช้งานจริงในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดเรื่องการออกแบบที่ไม่สอดคล้องกับการลดต้นทุนวัสดุ มักมีการใช้วัสดุฟุ่มเฟือย หรือรูปทรงที่ไม่เอื้อต่อการขนส่งในปริมาณมาก

ด้วยเหตุนี้ ผู้จัดทำจึงเกิดแนวความคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องปรุงรสทรงกลมตัด โดยมุ่งเน้นการคำนวณสัดส่วนทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างนวัตกรรมบรรจุภัณฑ์ที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับการลดต้นทุนการผลิตและประหยัดทรัพยากรวัสดุ โดยยังคงตอบโจทย์ด้านความสวยงามทางศิลปะ และฟังก์ชันการใช้งานที่มีประสิทธิภาพ ถือเป็นการสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบทางการแข่งขันในเชิงธุรกิจอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ

1.3 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.3.1 ทรงกลม (Sphere) คือ รูปเรขาคณิตสามมิติที่มีผิวโค้งเรียบ และจุดทุกจุดบนผิวโค้งอยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางเป็นระยะเท่ากัน

1.3.2 ฝาทรงกลม (Spherical Cap) คือ ส่วนหนึ่งของทรงกลมที่เกิดจากการตัดทรงกลมด้วยระนาบ ทำให้ได้ผิวโค้งคล้ายซามหรือฝาคาบ

1.3.3 ทรงกลมตัด คือ ส่วนของทรงกลมที่เกิดจากการตัดออกด้วยฝาทรงกลม ซึ่งมีลักษณะเป็นทรงกลม ที่ถูกตัดปลายออกไปด้านหนึ่ง ทำให้หน้าตัดเป็นรูปวงกลม

1.3.4 รัศมี คือ ส่วนของเส้นตรงใด ๆ ที่เชื่อมต่อระหว่างจุดศูนย์กลางไปยังเส้นรอบวง หรือพื้นผิวของทรงกลม

1.3.5 ความสูงของยอดตัด คือ ระยะทางตั้งฉากจากระนาบที่ตัดทรงกลม ถึงจุดบนผิวโค้งของทรงกลม

1.3.6 พื้นที่ผิวโค้งของยอดตัด คือ พื้นที่ของผิวโค้งส่วนที่เหลือหลังจากการตัดทรงกลม

1.3.7 ปริมาตรของยอดตัด คือ ปริมาตรของชิ้นส่วนที่ได้จากการตัดทรงกลม

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ต้นแบบบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดที่มีพื้นที่ผิวน้อยที่สุด

1.5 ขอบเขตของการดำเนินงาน

ออกแบบบรรจุภัณฑ์ 4 รูปแบบ ดังนี้

1.5.1 รูปแบบที่ 1 ครึ่งทรงกลม

1.5.2 รูปแบบที่ 2 ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{3}{4}$ ของรัศมีทรงกลม

1.5.3 รูปแบบที่ 3 ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{2}{3}$ ของรัศมีทรงกลม

1.5.4 รูปแบบที่ 4 ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{1}{2}$ ของรัศมีทรงกลม

1.6 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดจำนวน 4 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 ครึ่งทรงกลม

รูปแบบที่ 2 ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{3}{4}$ ของรัศมีทรงกลม

รูปแบบที่ 3 ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{2}{3}$ ของรัศมีทรงกลม

รูปแบบที่ 4 ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{1}{2}$ ของรัศมีทรงกลม

ตัวแปรตาม คือ พื้นที่ผิวของทรงกลมตัด

ตัวแปรควบคุม คือ ปริมาตรของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด สัดส่วนความสูงของฝาบรรจุภัณฑ์

บทที่ 2

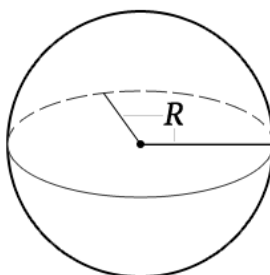
เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การทำโครงงานคณิตศาสตร์ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากทรงกลมตัด สมาชิกในกลุ่มได้ศึกษาเอกสารดังต่อไปนี้

- 2.1 ทรงกลม (Sphere)
- 2.2 ฝาทรงกลม (Spherical Cap)
- 2.3 ทรงกลมตัด
- 2.4 ทฤษฎีบทพีทาโกรัส

2.1 ทรงกลม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

ทรงกลม (Sphere) คือ รูปเรขาคณิตสามมิติที่มีด้านข้างเป็นผิวโค้งเรียบ และจุดทุกจุดบนผิวโค้งอยู่ห่าง จากจุดคงที่จุดหนึ่งเป็นระยะเท่ากัน เรียกจุดคงที่ว่า จุดศูนย์กลางของทรงกลม เรียก ระยะที่เท่ากันว่า รัศมีของทรงกลม (Sphere, Wolfram MathWorld)

ภาพที่ 1 ทรงกลม (Sphere)

กำหนดให้

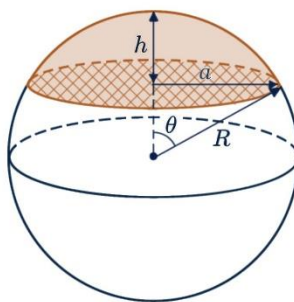
R แทน รัศมีของทรงกลม

$$\text{พื้นที่ผิว} = 4\pi R^2$$

$$\text{ปริมาตร} = \frac{4}{3}\pi R^3$$

2.2 ฝาทรงกลม (Spherical cap)

ฝาทรงกลม (Spherical Cap) เป็นทรงเรขาคณิตสามมิติที่เกิดจากการตัดทรงกลมด้วยระนาบ ทำให้เกิดเป็นรูปทรงที่ส่วนฐานเป็นวงกลม และส่วนยอดมีผิวโค้งคล้ายขนมหรือฝาคาบ (Spherical Cap, Wolfram MathWorld)

ภาพที่ 2 ฝาทรงกลม (Spherical Cap)
ที่มา: Spherical Cap, Wolfram MathWorld

กำหนดให้

R แทน รัศมีของทรงกลม

a แทน รัศมีของวงกลมฐานของทรงกลมตัด

h แทน ความสูงของทรงกลมตัด

$$\text{พื้นที่ผิว} = \text{พื้นที่ผิวส่วนโค้ง} + \text{พื้นที่ฐาน}$$

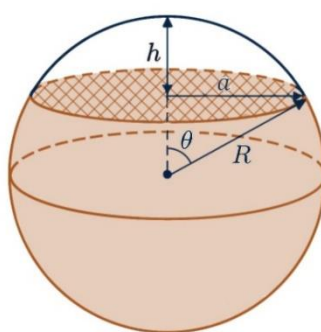
$$= 2\pi Rh + \pi a^2$$

$$\text{ปริมาตร (เมื่อใช้ } R \text{ และ } h) = \frac{\pi h^2}{3} (3R - h)$$

$$\text{ปริมาตร (เมื่อใช้ } a \text{ และ } h) = \frac{\pi h}{6} (3a^2 + h^2)$$

2.3 ทรงกลมตัด

ทรงกลมตัด คือ รูปทรงเรขาคณิตสามมิติที่เกิดจากการตัดส่วนหนึ่งของทรงกลมออกด้วย ฝาทรงกลม ส่งผลให้รูปทรงที่เหลือมีลักษณะเป็นทรงกลมที่มีฐานเป็นรูปวงกลมราบเพียงด้านเดียว ในขณะที่ส่วนยอดคงลักษณะผิวโค้งมนเดิมไว้ โดยปริมาตรและพื้นที่ผิวของทรงกลมตัด สามารถคำนวณได้จากส่วนต่างระหว่างค่าของทรงกลมเต็มรูปกับส่วนของฝาทรงกลมที่ถูกตัดออกไป

ภาพที่ 3 ทรงกลมตัด

กำหนดให้

R แทน รัศมีของทรงกลม

a แทน รัศมีของวงกลมฐานของทรงกลมยอดตัด

h แทน ความสูงของทรงกลมยอดตัด

$$\text{พื้นที่ผิว} = \text{พื้นที่ผิวทรงกลม} - \text{พื้นที่ผิวส่วนโค้ง} + \text{พื้นที่ฐาน}$$

$$\text{พื้นที่ผิว} = 4\pi R^2 - 2\pi R h + \pi a^2$$

$$\text{ปริมาตร} = \text{ปริมาตรของทรงกลม} - \text{ปริมาตรของฝาทรงกลม}$$

$$\text{ปริมาตร (เมื่อใช้ } R \text{ และ } h) = \frac{4}{3}\pi R^3 - \frac{\pi h^2}{3}(3R - h)$$

$$\text{ปริมาตร (เมื่อใช้ } a \text{ และ } h) = \frac{4}{3}\pi R^3 - \frac{\pi h}{6}(3a^2 + h^2)$$

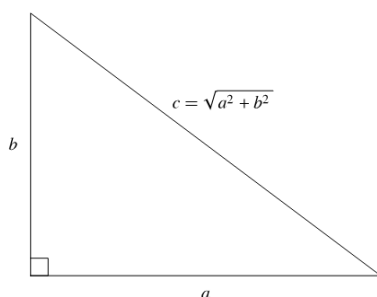
2.4 ทฤษฎีบทพีทาโกรัส (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

ทฤษฎีบทพีทาโกรัส คือ ความสัมพันธ์ระหว่างความยาวของด้านทั้งสามของรูปสามเหลี่ยมมุมฉากข้างต้น กล่าวคือ กำลังสองของความยาวด้านตรงข้ามมุมฉากเท่ากับผลบวกกำลังสองของความยาวของด้านประกอบมุมฉาก สมบัตินี้เรียกว่า ทฤษฎีบทพีทาโกรัส

เมื่อ c แทน ความยาวของด้านตรงข้ามมุมฉาก

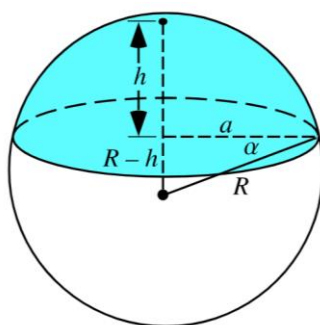
a และ b แทนความยาวของด้านประกอบมุมฉาก

เขียนเป็น สมการพีทาโกรัส ได้ดังนี้ $c^2 = a^2 + b^2$

ภาพที่ 4 ทฤษฎีบทพีทาโกรัส

ที่มา: Pythagorean Theorem, Wolfram MathWorld

ภาพที่ 5 รูปตัดขวาง

ที่มา: Spherical Cap, Wolfram MathWorld

กำหนดให้

R แทน รัศมีของวงกลมใหญ่ที่เป็นส่วนประกอบของรูปตัดขวาง

a แทน รัศมีของวงกลมฐานของทรงกลมตัด

h แทน ระยะทางตั้งฉากจากระนาบที่ตัดถึงจุดบนผิวโค้งของทรงกลม

จากรูปตัดขวางของทรงกลมจะได้ว่า

$$R^2 = a^2 + (R - h)^2$$

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

โครงการคณิตศาสตร์ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากทรงกลมตัด คณะผู้จัดทำได้ดำเนินงานดังต่อไปนี้

- 3.1 เครื่องมือที่ใช้
- 3.2 แผนการปฏิบัติงาน
- 3.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน
- 3.4 การทดสอบและปรับปรุง

3.1 เครื่องมือที่ใช้

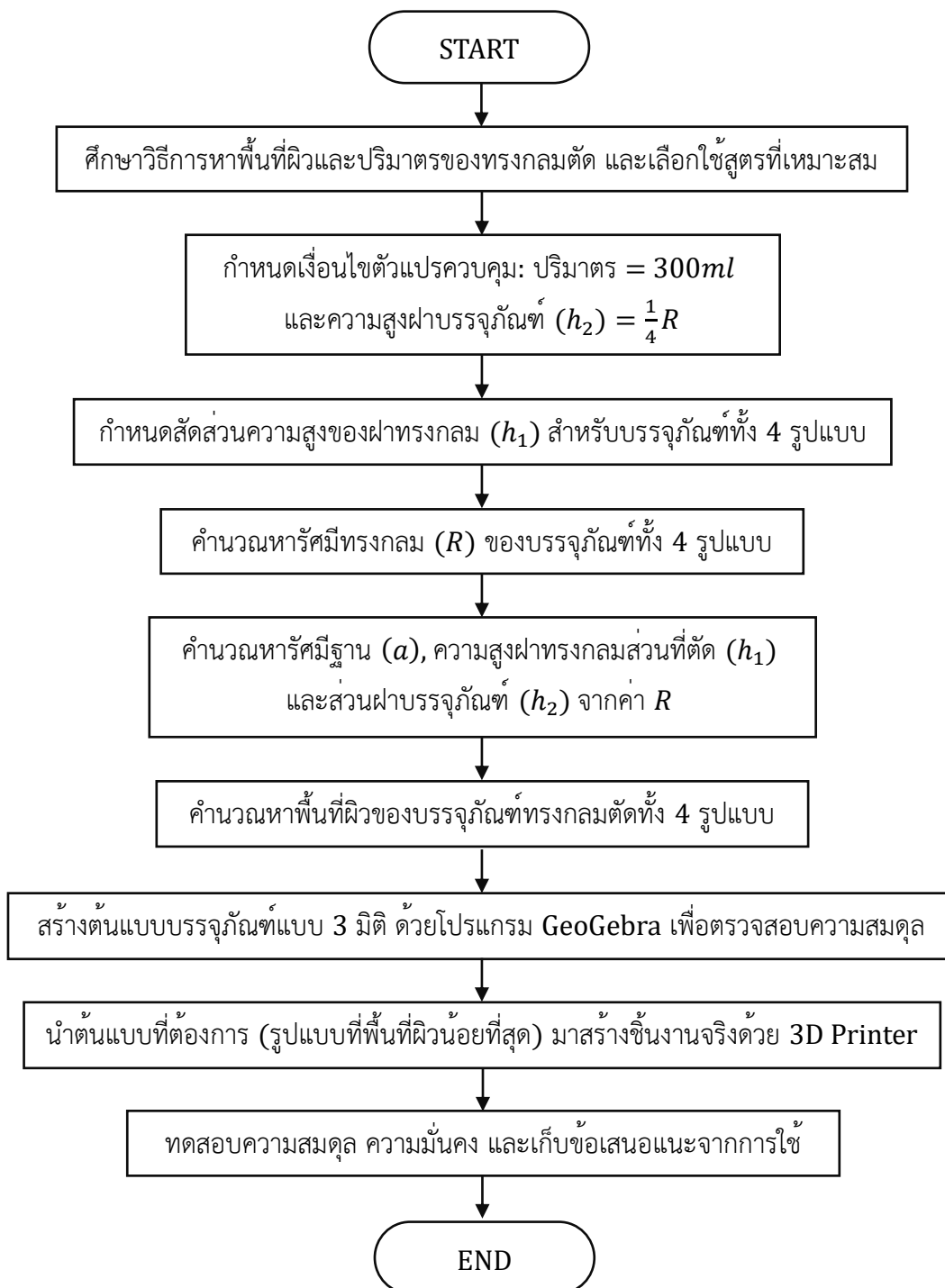
- 3.1.1 โปรแกรม GeoGebra
- 3.1.2 วัสดุหลักที่ใช้ในการสร้างแบบจำลองบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ พลาสติกขึ้นรูป
- 3.1.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างแบบจำลองบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ 3D printer

3.2 แผนการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 1 ตารางแสดงระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

ลำดับ	การดำเนินการศึกษา	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1	เลือกหัวข้อโครงการ	ตุลาคม 68	คณะผู้จัดทำ
2	เสนอหัวข้อโครงการแก่ครูที่ปรึกษา	ตุลาคม 68	คณะผู้จัดทำ
3	วางแผนการดำเนินโครงการ	ธันวาคม 68	คณะผู้จัดทำ
4	รวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	ธันวาคม 68	คณะผู้จัดทำ
5	เริ่มปฏิบัติงานตามแผนการทำงาน	ธันวาคม 68	คณะผู้จัดทำ
6	วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาโครงการ	มกราคม 69	คณะผู้จัดทำ
7	อภิปรายผลการดำเนินงาน	กุมภาพันธ์ 69	คณะผู้จัดทำ
8	จัดทำรูปเล่มโครงการ	กุมภาพันธ์ 69	คณะผู้จัดทำ
9	นำเสนอโครงการ	มีนาคม 69	คณะผู้จัดทำ

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภาพที่ 6 Flowchart วิธีการดำเนินงาน

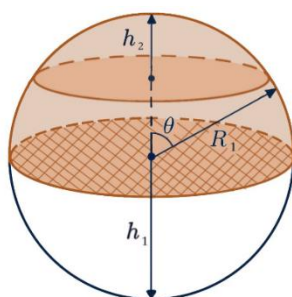
3.3.1 ศึกษาวิธีการหาพื้นที่ผิว และปริมาตร ของทรงกลมตัด โดยกำหนดให้

R	แทน รัศมีของทรงกลม (รัศมีของวงกลมใหญ่)
a	แทน รัศมีของวงกลมฐานของทรงกลมยอดตัด
h	แทน ความสูงของทรงกลมผ่าทรงกลม
A	แทน พื้นที่ผิวของทรงกลมตัด
V_1	แทน ปริมาตรของทรงกลมตัด (เมื่อใช้ R และ h)
V_2	แทน ปริมาตรของทรงกลมตัด (เมื่อใช้ a และ h)

3.3.2 หารัศมีของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด 4 รูปแบบ โดยกำหนดให้ความสูงของฝาบรรจุภัณฑ์มีความสูง $\frac{1}{4}$ ของรัศมีและ ควบคุมปริมาตรให้เท่ากับ 300 ml ซึ่งเท่ากับปริมาตรของขวดซีอิ๊วตราแคะขนาดเล็ก โดยกำหนดให้

h_1	แทน ความสูงของฝาทรงกลม (ส่วนที่ถูกตัดออกไป)
h_2	แทน ความสูงของฝาทรงกลม (ส่วนฝาของบรรจุภัณฑ์)
R_1	แทน รัศมีของทรงกลมรูปแบบที่ 1 (รัศมีของวงกลมใหญ่) ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = R_1$
R_2	แทน รัศมีของทรงกลมรูปแบบที่ 2 (รัศมีของวงกลมใหญ่) ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{3}{4} R_2$
R_3	แทน รัศมีของทรงกลมรูปแบบที่ 3 (รัศมีของวงกลมใหญ่) ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{2}{3} R_3$
R_4	แทน รัศมีของทรงกลมรูปแบบที่ 4 (รัศมีของวงกลมใหญ่) ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{1}{2} R_4$

3.3.2.1 รัศมีของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 1

ภาพที่ 7 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 1

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = R_1$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_1$ เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

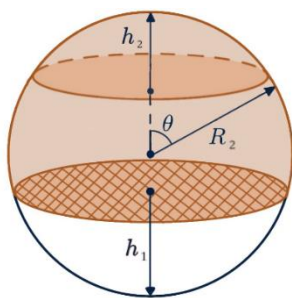
จากสูตรการหาปริมาตร

$$V = \frac{\pi}{3}(4R^3 - 3Rh_1^2 + h_1^3) - \frac{\pi h_2^2}{3}(3R - h_2)$$

แทนค่า $300 = \frac{\pi}{3}[4(R_1)^3 - 3R_1(R_1)^2 + (R_1)^3] - \frac{\pi(\frac{R_1}{4})^2}{3}[3R_1 - (\frac{R_1}{4})]$

จะได้ $R_1 \approx 5.391$ เซนติเมตร

3.3.2.2 รัศมีของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 2

ภาพที่ 8 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 2

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{3}{4}R_2$ และควบคุม $h_2 = \frac{1}{4}R_2$ เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

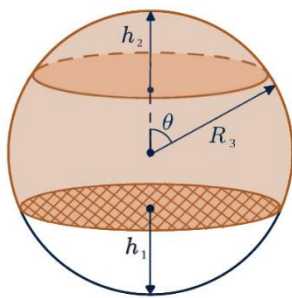
จากสูตรการหาปริมาตร

$$V = \frac{\pi}{3}(4R^3 - 3Rh_1^2 + h_1^3) - \frac{\pi h_2^2}{3}(3R - h_2)$$

แทนค่า $300 = \frac{\pi}{3}[4(R_2)^3 - 3R_2(\frac{3}{4}R_2)^2 + (\frac{3}{4}R_2)^3] - \frac{\pi(\frac{R_2}{4})^2}{3}[3R_2 - (\frac{R_2}{4})]$

จะได้ $R_2 \approx 4.816$ เซนติเมตร

3.3.2.3 รัศมีของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 3

ภาพที่ 9 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 3

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{2}{3}R_3$ และควบคุม $h_2 = \frac{1}{4}R_3$ เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

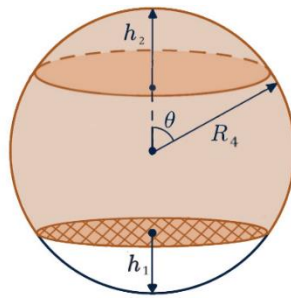
จากสูตรการหาปริมาตร

$$V = \frac{\pi}{3}(4R^3 - 3Rh_1^2 + h_1^3) - \frac{\pi h_2^2}{3}(3R - h_2)$$

แทนค่า $300 = \frac{\pi}{3}\left[4(R_3)^3 - 3R_3\left(\frac{2}{3}R_3\right)^2 + \left(\frac{2}{3}R_3\right)^3\right] - \frac{\pi\left(\frac{R_3}{4}\right)^2\left[3R_3 - \left(\frac{R_3}{4}\right)\right]}$

จะได้ $R_3 \approx 4.681$ เซนติเมตร

3.3.2.4 รัศมีของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 4

ภาพที่ 10 บรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 4

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{1}{2}R_4$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_4$ เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

จากสูตรการหาปริมาตร

$$V = \frac{\pi}{3}(4R^3 - 3Rh_1^2 + h_1^3) - \frac{\pi h_2^2}{3}(3R - h_2)$$

แทนค่า $300 = \frac{\pi}{3}\left[4(R_4)^3 - 3R_4\left(\frac{1}{2}R_4\right)^2 + \left(\frac{1}{2}R_4\right)^3\right] - \frac{\pi\left(\frac{R_4}{4}\right)^2\left[3R_4 - \left(\frac{R_4}{4}\right)\right]}$

จะได้ $R_4 \approx 4.471$ เซนติเมตร

3.3.3 คำนวณหาค่า a, h_1 และ h_2 จากค่า R เพื่อใช้ตรวจสอบความถูกต้องของสัดส่วนบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ โดยกำหนดให้

a_1 แทน รัศมีของวงกลมฐานทรงกลมตัดรูปแบบที่ 1 ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = R_1$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_1$

a_2 แทน รัศมีของวงกลมฐานทรงกลมตัดรูปแบบที่ 2 ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{3}{4}R_2$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_2$

a_3 แทน รัศมีของวงกลมฐานทรงกลมตัดรูปแบบที่ 3 ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{2}{3}R_3$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_3$

a_4 แทน รัศมีของวงกลมฐานทรงกลมตัดรูปแบบที่ 4 ที่ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{1}{2}R_4$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_4$

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ

รูปแบบ	R	a	h_1	h_2
รูปแบบที่ 1	R_1	$\sqrt{2R_1h_1 - h_1^2}$	R_1	$\frac{1}{4}R_1$
รูปแบบที่ 2	R_2	$\sqrt{2R_2h_1 - h_1^2}$	$\frac{3}{4}R_2$	$\frac{1}{4}R_2$
รูปแบบที่ 3	R_3	$\sqrt{2R_3h_1 - h_1^2}$	$\frac{2}{3}R_3$	$\frac{1}{4}R_3$
รูปแบบที่ 4	R_4	$\sqrt{2R_4h_1 - h_1^2}$	$\frac{1}{2}R_4$	$\frac{1}{4}R_4$

3.3.3.1 รัศมีฐาน ความสูงของฝาทรงกลมและฝาบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 1

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = R_1$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_1$ โดย $R_1 \approx 5.391$ เซนติเมตร

เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

จากทฤษฎีบทพีทาโกรัส

$$\begin{array}{lll}
 R^2 & = & a^2 + (R - h_1)^2 \\
 \text{แทนค่า} & (5.391)^2 & = a^2 + [5.391 - 5.391]^2 \\
 \text{จะได้} & a_1 & \approx 5.391 \text{ เซนติเมตร} \\
 & h_1 & \approx 5.391 \text{ เซนติเมตร} \\
 & h_2 & \approx 1.348 \text{ เซนติเมตร}
 \end{array}$$

3.3.3.2 รัศมีฐาน ความสูงของฝาทรงกลมและฝาบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 2

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{3}{4}R_2$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_2$ โดย $R_2 \approx 4.816$ เซนติเมตร

เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

จากทฤษฎีบทพีทาโกรัส

$$\begin{array}{lll}
 R^2 & = & a^2 + (R - h_1)^2 \\
 \text{แทนค่า} & (4.816)^2 & = a^2 + \left[4.816 - \frac{3}{4}(4.816)\right]^2 \\
 \text{จะได้} & a_2 & \approx 4.663 \text{ เซนติเมตร} \\
 & h_1 & \approx 3.612 \text{ เซนติเมตร} \\
 & h_2 & \approx 1.204 \text{ เซนติเมตร}
 \end{array}$$

3.3.3.3 รัศมีฐาน ความสูงของฝาทรงกลมและฝาบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 3

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{2}{3}R_3$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_3$ โดย $R_3 \approx 4.681$ เซนติเมตร

เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

จากทฤษฎีบทพีทาโกรัส

	R^2	$= a^2 + (R - h_1)^2$
แทนค่า	$(4.681)^2$	$= a^2 + \left[4.681 - \frac{2}{3}(4.681)\right]^2$
จะได้	a_3	≈ 4.413 เซนติเมตร
	h_1	≈ 3.121 เซนติเมตร
	h_2	≈ 1.17 เซนติเมตร

3.3.3.4 รัศมีฐาน ความสูงของฝาทรงกลมและฝาบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 4

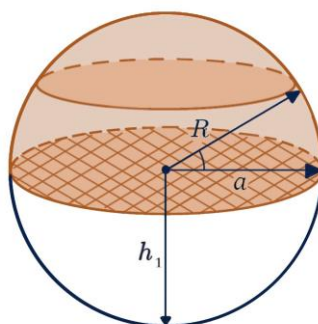
วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{1}{2}R_4$ และ $h_2 = \frac{1}{4}R_4$ โดย $R_4 \approx 4.471$ เซนติเมตร

เมื่อ $\pi = \frac{22}{7}$

จากทฤษฎีบทพีทาโกรัส

	R^2	$= a^2 + (R - h_1)^2$
แทนค่า	$(4.471)^2$	$= a^2 + \left[4.471 - \frac{1}{2}(4.471)\right]^2$
จะได้	a_4	≈ 3.872 เซนติเมตร
	h_1	≈ 2.236 เซนติเมตร
	h_2	≈ 1.118 เซนติเมตร

3.3.4 หาพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด 4 รูปแบบ

ภาพที่ 11 บรรจุภัณฑ์

การหาพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด

จาก

$$R^2 = a^2 + (R - h_1)^2$$

$$R^2 = a^2 + R^2 - 2Rh_1 + h_1^2$$

$$a^2 = 2Rh_1 - h_1^2$$

พื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์

$$= 4\pi R^2 - 2\pi Rh_1 + \pi a^2$$

$$= \pi(4R^2 - 2Rh_1 + a^2)$$

$$= \pi(4R^2 - 2Rh_1 + 2Rh_1 - h_1^2)$$

$$= \pi(4R^2 - h_1^2)$$

กำหนดให้

A_1 แทน พื้นที่ผิวของทรงกลมตัดรูปแบบที่ 1

A_2 แทน พื้นที่ผิวของทรงกลมตัดรูปแบบที่ 2

A_3 แทน พื้นที่ผิวของทรงกลมตัดรูปแบบที่ 3

A_4 แทน พื้นที่ผิวของทรงกลมตัดรูปแบบที่ 4

3.3.4.1 พื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 1

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = R$

จากสูตรการหาพื้นที่ผิว

	A_1	$= \pi(4R^2 - h_1^2)$
แทนค่า	A_1	$= \pi[4(5.391)^2 - (5.391)^2]$
จะได้	A_1	$\approx 87.189\pi$ ตารางเซนติเมตร

3.3.4.2 พื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 2

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{3}{4}R$

จากสูตรการหาพื้นที่ผิว

	A_2	$= \pi(4R^2 - h_1^2)$
แทนค่า	A_2	$= \pi[4(4.816)^2 - (3.612)^2]$
จะได้	A_2	$\approx 79.729\pi$ ตารางเซนติเมตร

3.3.4.3 พื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 3

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{2}{3}R$

จากสูตรการหาพื้นที่ผิว

	A_3	$= \pi(4R^2 - h_1^2)$
แทนค่า	A_3	$= \pi[4(4.681)^2 - (3.121)^2]$
จะได้	A_3	$\approx 77.908\pi$ ตารางเซนติเมตร

3.3.4.4 พื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 4

วิธีทำ ควบคุมความสูงของฝาทรงกลม $h_1 = \frac{1}{2}R$

จากสูตรการหาพื้นที่ผิว

	A_4	$= \pi(4R^2 - h_1^2)$
แทนค่า	A_4	$= \pi[4(4.471)^2 - (2.236)^2]$
จะได้	A_4	$\approx 74.962\pi$ ตารางเซนติเมตร

3.3.5 ใช้โปรแกรม GeoGebra ในการสร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ทั้ง 4 รูปแบบ เพื่อตรวจสอบความสมดุล และความสวยงามของแต่ละรูปแบบ

3.3.6 นำต้นแบบของบรรจุภัณฑ์ที่ต้องการมาสร้างโมเดลบรรจุภัณฑ์ด้วย 3D printer

3.4 การทดสอบและปรับปรุง

3.4.1 ทดสอบความสมดุล และความมั่นคงของบรรจุภัณฑ์

3.4.2 เก็บข้อสังเกตและข้อคิดเห็นจากผู้ใช้งาน

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

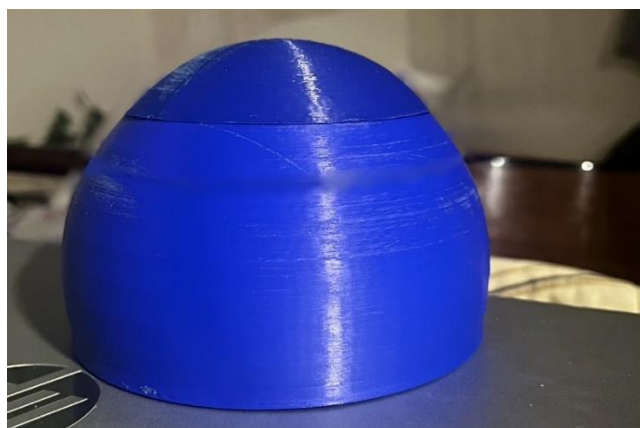
โครงการคณิตศาสตร์ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากทรงกลมตัด คณะผู้จัดทำ
ได้ผลการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

ผลการเปรียบเทียบพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์

ตารางที่ 3 แสดงองค์ประกอบ ปริมาตร (V) และพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด (A) ทั้ง
4 รูปแบบ โดยควบคุมความสูงของฝาบรรจุภัณฑ์ (h_2) ให้มีความสูง $\frac{1}{4}$ ของรัศมี (R) และปริมาตร
(V) = 300 ml

รูปแบบ	R	a	h_1	h_2	V	A
รูปแบบที่ 1	5.391	5.391	5.391	1.348	300	87.189π
รูปแบบที่ 2	4.816	4.663	3.612	1.204	300	79.729π
รูปแบบที่ 3	4.681	4.413	3.121	1.17	300	77.908π
รูปแบบที่ 4	4.471	3.872	2.236	1.118	300	74.962π

จากตารางที่ 3 พบว่าแบบบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดในรูปแบบที่ 4 มีพื้นที่ผิวน้อยที่สุดและรูปแบบที่ 1
มีพื้นที่ผิวมากที่สุด เมื่อกำหนดให้มีปริมาตรเท่ากัน ดังนั้น คณะผู้จัดทำจึงเลือกแบบบรรจุภัณฑ์
ทรงกลมตัดรูปแบบที่ 4 เป็นแบบในการสร้างโมเดลด้วย 3D printer

ภาพที่ 12 โมเดลบรรจุภัณฑ์รูปแบบที่ 4

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการทำโครงการคณิตศาสตร์ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากทรงกลมตัดสรุปผลได้ ดังนี้

5.1 สรุปผลการดำเนินงาน

จากการเปรียบเทียบสัดส่วน ปริมาตร และพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดทั้ง 4 รูปแบบ โดยควบคุมความสูงของฝาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสูง $\frac{1}{4}$ ของรัศมีทรงกลม เมื่อกำหนดให้ปริมาตร เท่ากับ 300 มิลลิลิตร ได้เป็นผลดังนี้

5.1.1 รูปแบบที่ 1 มีพื้นที่ผิว 87.189π ตารางเซนติเมตร

5.1.2 รูปแบบที่ 2 มีพื้นที่ผิว 79.729π ตารางเซนติเมตร

5.1.3 รูปแบบที่ 3 มีพื้นที่ผิว 77.908π ตารางเซนติเมตร

5.1.4 รูปแบบที่ 4 มีพื้นที่ผิว 74.962π ตารางเซนติเมตร

พบว่าบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดในรูปแบบที่ 4 มีพื้นที่ผิวน้อยที่สุดและรูปแบบที่ 1 มีพื้นที่ผิวมากที่สุด เมื่อกำหนดให้มีปริมาตรเท่ากัน ดังนั้น คณะผู้จัดทำจึงเลือกบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดรูปแบบที่ 4 เป็นแบบในการสร้างโมเดลด้วย 3D printer

5.2 อภิปรายผล

จากผลการดำเนินงาน พบว่าเมื่อกำหนดปริมาตรของบรรจุภัณฑ์ให้คงที่ พื้นที่ผิวรวมของบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัดจะแปรผันตามสัดส่วนความสูงของฝาทรงกลมส่วนที่ถูกตัดออกไปตามหลักเรขาคณิต ทรงกลม เป็นรูปทรงที่มีอัตราส่วนพื้นที่ผิวต่อปริมาตรต่ำที่สุด ดังนั้นเมื่อบรรจุภัณฑ์มีรูปทรงที่รักษาสภาพใกล้เคียงกับทรงกลมมากเท่าใด พื้นที่ผิวก็จะยิ่งน้อยลงเท่านั้น

5.2.1 รูปแบบที่ 1 (ครึ่งทรงกลม): มีการตัดฝาทรงกลมออกไปมากที่สุด ทำให้มีรูปร่างและสัดส่วนต่างจากทรงกลมมากที่สุด การที่จะรักษาความจุให้ได้ 300 มิลลิลิตร รัศมีของทรงกลมจึงต้องถูกขดเซยให้ขยายตัวกว้างขึ้น และสูญเสียพื้นที่ผิวรวมมากที่สุดถึง 87.189π ตารางเซนติเมตร

5.2.2 รูปแบบที่ 4 (ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{1}{2}$ ของรัศมีทรงกลม): มีการตัดฝาทรงกลมออกไปน้อยที่สุด ทำให้รูปร่างและสัดส่วนของรูปทรงยังคงความโค้งมนใกล้เคียงกับทรงกลมมากกว่ารูปแบบอื่น การที่จะรักษาความจุให้ได้ 300 มิลลิลิตร รัศมีของทรงกลม จึงต้องหดตัวลง และพื้นที่ผิวรวมลดลงเหลือน้อยที่สุดเพียง 74.962π ตารางเซนติเมตร

5.3 ข้อเสนอแนะ

เพื่อพัฒนาโครงการนี้ให้มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงมากยิ่งขึ้น คณะผู้จัดทำมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับจุดศูนย์ถ่วงบรรจุภัณฑ์ทรงกลมตัด เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีพื้นที่ผิวน้อยที่สุด

5.3.2 ควรพัฒนาฝาปิดของบรรจุภัณฑ์ เพื่อลดพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์

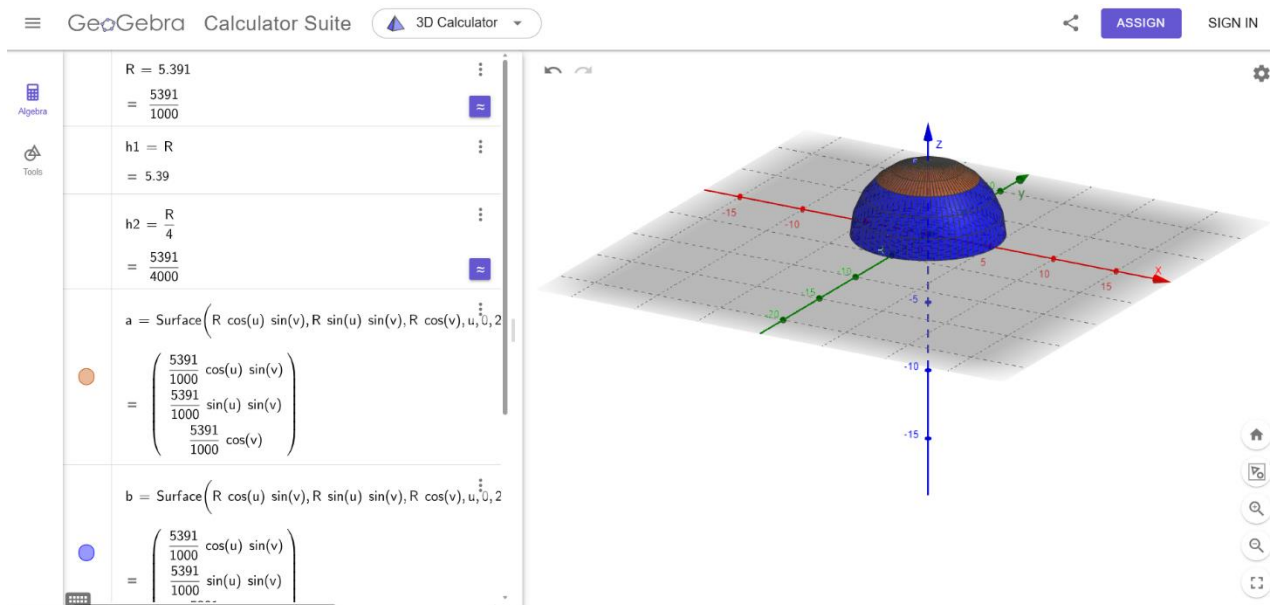
บรรณานุกรม

- บริษัทผู้ผลิตซีอีว트라แกะ. (ม.ป.ป.). ข้อมูลผลิตภัณฑ์และปริมาณบรรจุภัณฑ์ซีอีวขาว. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เล่ม 2 (ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)). ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เล่ม 2 (ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)). ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- GeoGebra. (2026). *GeoGebra Classic 6 (Version 6.0)* [Computer software]. <https://www.geogebra.org>
- Weisstein, E. W. (2569). *Pythagorean Theorem*. Wolfram MathWorld. <https://mathworld.wolfram.com/PythagoreanTheorem.html>
- Weisstein, E. W. (2026a). *Sphere*. MathWorld--A Wolfram Web Resource. <https://mathworld.wolfram.com/Sphere.html>
- Weisstein, E. W. (2026b). *Spherical cap*. MathWorld--A Wolfram Web Resource. <https://mathworld.wolfram.com/SphericalCap.html>

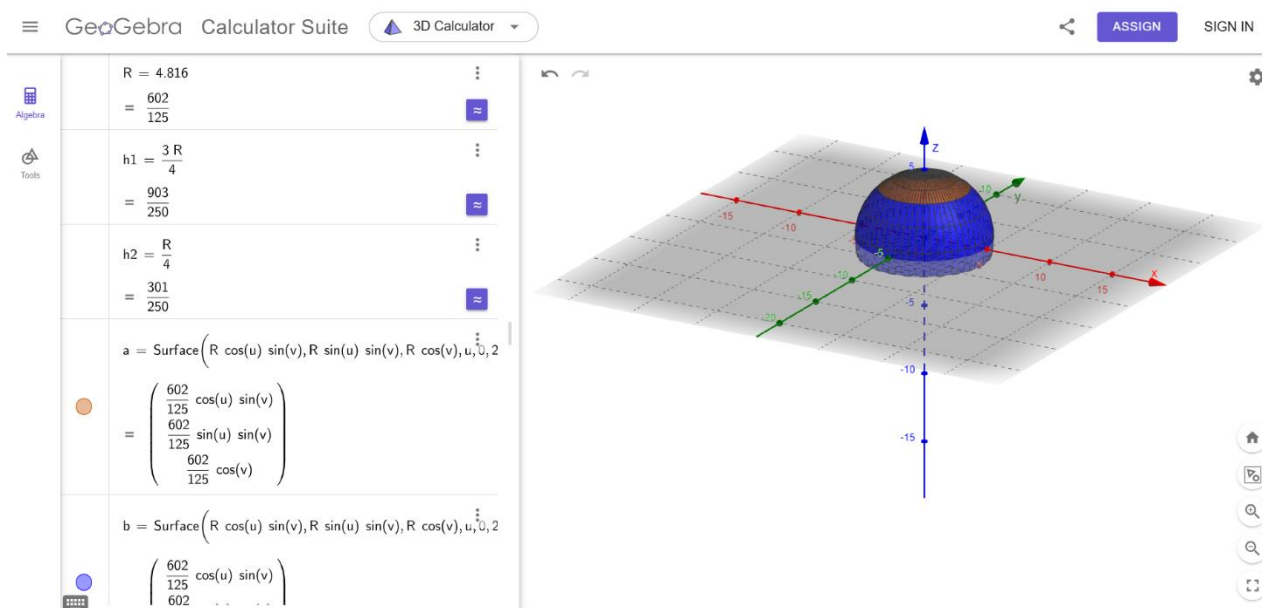
ภาคผนวก

ภาพจากโปรแกรม GeoGebra

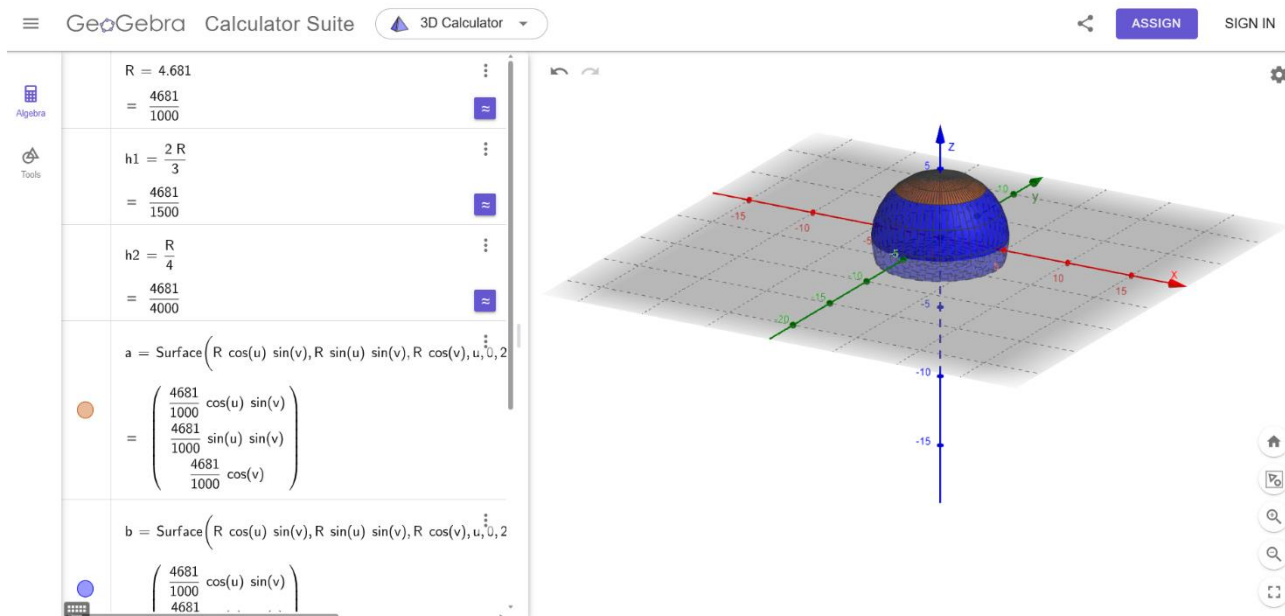
- ภาพแบบจำลองรูปแบบที่ 1: ครึ่งทรงกลม

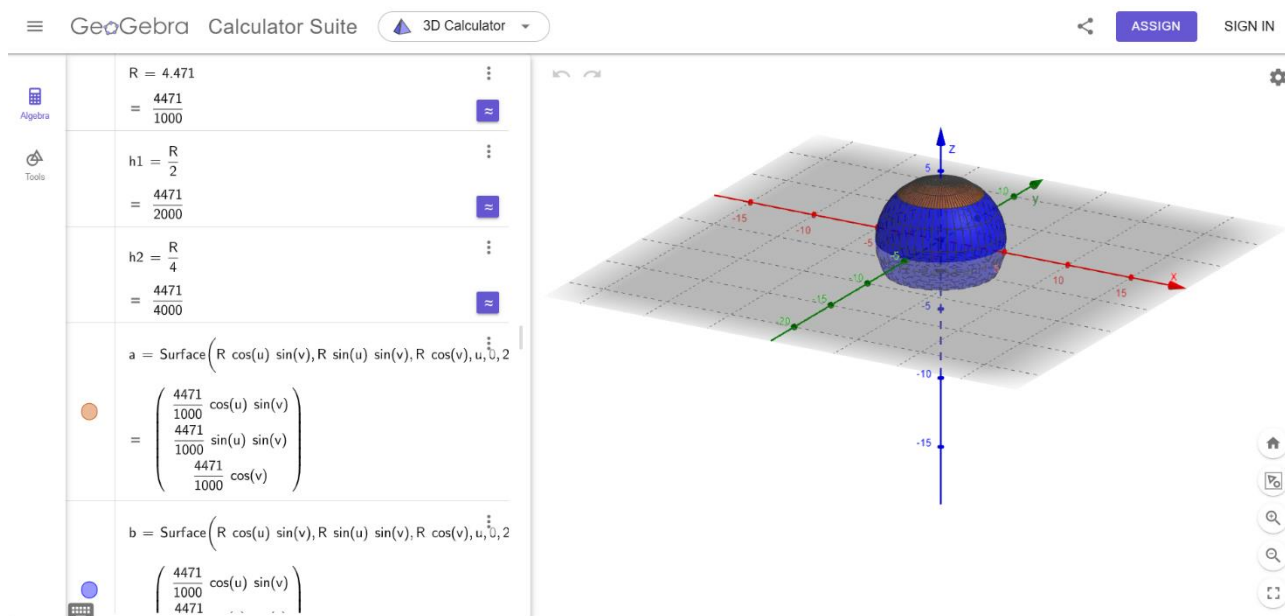
- ภาพแบบจำลองรูปแบบที่ 2: ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{3}{4}$ ของรัศมีทรงกลม

- ภาพแบบจำลองรูปแบบที่ 3: ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{2}{3}$ ของรัศมีทรงกลม

- ภาพแบบจำลองรูปแบบที่ 4: ทรงกลมตัดที่มีความสูงของฝาทรงกลมเป็น $\frac{1}{2}$ ของรัศมีทรงกลม

ภาพการดำเนินโครงการ

- ภาพเครื่องมือที่ใช้สร้างโมเดล

- ภาพขณะ 3D printer กำลังทำงาน

